

LBRIS

We know
books

Ieromonahul Grigorios

Chilia „Sf. Ioan Teologul” – Mănăstirea Cutlumuş (Athos)

TAINA POCĂINȚEI

„Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția cerurilor.”
(Iisus Hristos)

Traducere: Ierom. Prodromu Nagy

ediția a doua

Editura **EPIFANIA**

Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul”
Alba Iulia, 2024

CUPRINS

Notă biografică / 5

Cuvânt înainte / 7

Introducere / 9

I. Omul: creație și cădere / 9

a. Omul, făptură a iubirii dumnezeiești 9

b. Omul, înainte de cădere / 10

c. Căderea omului / 11

II. Păcatul este boală a sufletului / 12

a. Înșelăciunea diavolului / 12

b. Păcatul este boală sufletească / 13

c. Felurile și treptele păcatului / 14

d. Urmările păcatului / 16

A. Pocăința: tratament al sufletului / 19

I. Doctoria pocăinței / 19

II. Începutul pocăinței și hotărârea de întoarcere / 21

III. Căile pocăinței / 23

IV. Cum ne primește Tatăl cel iubitor de fii / 25

V. Viața aceasta – vreme de pocăință / 27

VI. Pilde de pocăință / 29

B. Sfânta Taină a Mărturisirii / 35

I. Săvârșitorul Tainei / 37

a. Eu sunt Păstorul cel Bun / 37

b. Născătoarea de Dumnezeu, Ușa milostivirii
dumnezeiești / 38

c. Instituirea Tainei / 40

d. Părintele duhovnicesc / 41

II. Pregătirea pentru Taină / 43

a. Mărturisirea înaintea Sfintei
Împărtășanii / 43

b. Piedici în calea pocăinței / 45

- c. Pretexte de rămânere în păcat / 54
- d. Cercetarea conștiinței / 58
 - 1. în relația noastră cu Dumnezeu / 60
 - 2. în relațiile noastre cu semenii / 62
 - 3. față de noi înșine / 66

III. Săvârșirea Tainei / 69

- a. Mărturisirea păcatelor / 69
- b. Sinceritatea și zdrobirea inimii / 73
- c. Iartă celor ce te-au nedreptățit / 76
- d. Sensul epitimiei (al canonului) / 78

IV. După săvârșirea Tainei / 81

- a. Faptele pocăinței / 81
- b. Tămăduirea sufletului / 87
 - 1. Rugăciunea și postul / 88
 - 2. Citirea cuvântului lui Dumnezeu / 90
 - 3. Dragostea de Dumnezeu / 92
- c. Făgăduința unei vieți noi / 94

V. Roadele Tainei / 99

- a. Învierea duhovnicească a omului / 99
- b. Iertarea păcatelor și pacea sufletului / 100
- c. Fii ai lui Dumnezeu și părtași cu Hristos / 103
- d. Intrarea în Împărăția lui Dumnezeu / 108

Texte liturgice și patristice / 113

Canon către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu la mărturisirea păcătosului / 113

Rugăciuni de Pocăință și Mărturisire / 120

Înainte de Mărturisire / 120

După Mărturisire / 120

Altă rugăciune după Mărturisire / 121

Către Sfântul Duh / 122

Către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu / 123

Sfântul Nicodim Aghioritul, *Cuvânt despre pocăință*

Partea I / 128

Partea a II-a / 129

Partea a III-a / 131

Lista de abrevieri / 138

Note / 139

Cuprins / 161

INTRODUCERE

„Pocăința este leac păcatelor,
istovire a fărădelegilor,
(...) îndrăznire către Dumnezeu,
armă împotriva diavolului,
(...) nădejdea mântuirii, pieirea deznădejzii.
(...) Ești păcătos? Nu deznădăjdui!”
Pocăința „deschide cerul,
pocăința ne bagă în rai”.¹

I. Omul: creație și cădere

a. Omul, făptură a iubirii dumnezeiești

Evangelistul Ioan ne descoperă că *Dumnezeu este Iubire*. Dumnezeu este Iubire și „izvor al iubirii”.² Iar rodul iubirii Lui a fost crearea omului.

„Nu-i era de ajuns bunătății lui Dumnezeu să se miște numai în fața propriei ei priviri, ci trebuia ca binele să se reverse și să se răspândească, ca tot mai multe să fie cele părtașe la binefacere”. O revărsare a Iubirii creează viața. Mai întâi Dumnezeu zidește Puterile îngerești, iar apoi cerul și pământul. La sfârșit creează omul, „un alt înger, (...) privitor al naturii văzute și inițiat în cea înțelegătoare, împărat al celor de pe pământ, dar împărățit de sus, pământesc și totuși ceresc, vremelnic și totuși nemuritor, văzut și totuși inteligibil, între măreție și smerenie”. Și „după ce a umplut lumea cu nenumărate bunătăți, a pus pe om (...)”

stăpân peste toate lucrurile din lume și a hotărât să fie pe pământ ceea ce este El în ceruri”.³ L-a făcut stăpân al făpturilor pământului.

Zidirea omului este rod al iubirii lui Dumnezeu; iar scopul pentru care a fost creat e să se împărtășească de Dragoste și să se facă părtaș bunătăților dumnezeiești. A fost, așadar, împodobit de către Dumnezeu „cu toate bunătățile pe care numai firea dumnezeiască le are, pentru ca fiecare din acestea să trezească în el dorul după Dumnezeu, cu Care se știe înrudit”. Aceste bunătăți dumnezeiești poartă numele de *chip al lui Dumnezeu*. Omul, coroana creaturilor, a fost plăsmuit *după chipul lui Dumnezeu*, adică după chipul Iubirii.⁴

b. Omul înainte de cădere

Mănat de iubire, Dumnezeu l-a creat pe om liber și stăpân pe sine. Cel ce iubeste oferă celui iubit libertate, adică posibilitatea de a primi sau refuza dragostea. Creatorul a dat această posibilitate omului: *Iată, astăzi ți-am pus înaintea viața și moartea. (...) Alege viața ca să trăiești tu și urmașii tăi. Să iubești pe Domnul și Dumnezeul tău, să ascuți glasul Lui și să te lipești de El; căci în aceasta este viața ta*⁵.

Așadar, omul a fost zidit „prin fire fără de păcat, iar prin voință, liber. (...) Avea adică puterea să rămână și să progreseze în bine ajutat fiind de darul dumnezeiesc, după cum avea și putere să se întoarcă de la bine și să ajungă la rău, lucru pe care Dumnezeu îl îngăduia, pentru motivul că omul era înzestrat cu liberul arbitru. Nu este virtute ceea ce se face prin forță”⁶.

Oferindu-ne libertatea, Dumnezeu vrea să dorim Viața. Însă, dacă alegem moartea, acceptă alegerea noastră și, cu durere părintească, urmărește fuga noastră. Și, din același ceas, iubirea Sa părintească așteaptă întoarcerea noastră și conlucrează la aceasta.

După ce a creat omul, Dumnezeu *l-a pus în grădina cea din Eden*. „A poruncit să locuiască acolo; pentru ca și vederea raiului și petrecerea acolo să-i pricinuiască multă plăcere și să-l îndemne să-l mulțumească lui Dumnezeu și să-l fie recunoscător”. În Rai omul viețuia „ca un înger”. „Se bucura de comuniunea cu Dumnezeu. (...) Vorbea ca și cu un prieten cu Cel de care se cutremurau Sfinții Îngeri și la Care Heruvimii și Serafimii nu îndrăzneau a căuta”.⁷ Atâta vreme cât cel întâi-zidit asculta de Dumnezeu, trăia o viață îngerească.

c. Căderea omului

Omului i s-a dat posibilitatea să devină *părtaș dumnezeieștii firi*, „dacă va rămâne în bine, adică dacă va asculta de Creator”⁸. Însă el nu a ascultat porunca dumnezeiască și, astfel, în locul Vieții a ales moartea.

Consecințele acestei alegeri au fost sfâșietoare. După cădere, omul „a fost izgonit îndată din rai (...). A păcătuit pentru că a întrebuintat rău voința sa liberă și a murit din pricina păcatului, că *plata păcatului este moartea*. (...) Cu cât se depărta de viață, pe atât se apropia de moarte. Că Dumnezeu este viață, iar lipsa vieții, moarte”. După cădere, omul plânge despărțirea lui de Dumnezeu: *Suflete al meu preaticăloase, depărtatu-te-ai de Dumnezeu pentru neînfrânarea ta; (...) de îngeri te-ai despărțit; (...) o, ce cădere!*⁹

Prin păcat, omul s-a despărțit de Dumnezeu. A încetat să fie „cosmos”, adică podoaba universului lui Dumnezeu și s-a lipsit pe sine de bunătățile dumnezeiești: „Îndrăznirea, prietenia cu Dumnezeu, viețuirea în rai, viața lipsită de neazuri; ieșise gol din rai, ca dintr-un naufragiu. Dar Dumnezeu l-a primit, l-a îmbrăcat îndată și (...) l-a urcat încet-încet la cer”¹⁰.

II. Păcatul este boală a sufletului

a. Înșelăciunea diavolului

Primul om putea alege fie a trăi lângă Dumnezeu, fie a se îndepărta de El. Adam a ales a doua posibilitate: Nu a ascultat de Ziditorul și a schimbat prietenia lui Dumnezeu cu robia diavolului.

Apostolul Pavel caracterizează păcatul strămoșesc ca înșelăciune a diavolului: *Șarpele* – adică diavolul – *a amăgit pe Eva în viclenia lui*. Înșelăciunea diavolului însă nu reduce vinovăția omului. „Era cu putință ca Eva să-și dea seama de înșelăciune, dar n-a voit. (...) A socotit pe diavol mai vrednic de credință decât pe Dumnezeu”. După de-Dumnezeu-purtătorii Părinți, diavolul este începătorul și pricinitorul păcatului, iar omul copărtaș.¹¹

Cum ne trage diavolul spre păcat? „Pune în gândul omului ca momeală plăcerea și sub aceasta pune ca mreață păcatul. (...) Iar când înșală vreun suflet cu momeala plăcerii, îndată îl încurcă în mreaja lui și-l prinde. Și întâi de toate îi acoperă ochii, adică îi întunecă mintea, ca să nu vadă lumina și calea și să fugă, până când prin obișnuința plăcerii

și trecerea vremii îl face pe întreg al lui. (...) Însă sufletul care se va supune diavolului atât de mult, nu va putea face nimic altceva decât să-L strige și să-L cheme în ajutor pe Dumnezeu, ca să vină și să-l izbăvească. (...) Iar după ce s-a întărit prin chemarea lui Iisus Hristos, Care este Izbăvitorul sufletelor, înțelege că a primit ajutor de la Dumnezeu și, abia atunci, poate scăpa de sub stăpânirea diavolului și din legăturile păcatului”¹².

Păcatul este o înșelăciune a diavolului, dar în același timp încălcarea poruncii lui Dumnezeu și ofensă adusă iubirii Lui. Omul Îl părăsește pe Făcătorul și Binefăcătorul lui și se înrobește vrăjmașului său.

b. Păcatul este boală sufletească

Păcatul este boala sufletească a omului. E ieșirea omului din cele după fire și trecerea lui în cele împotriva firii. Încă din epoca Vechiului Testament, orice suflet plăcut lui Dumnezeu dorea cu tărie să se vindece de maladia păcatului și se ruga fierbinte: *Vindecă sufletul meu, că am greșit Ție*. Când a venit plinirea vremii, Hristos S-a întrupat ca să se tămăduiască omul de rana cea mare și S-a făcut Doctorul sufletelor și al trupurilor noastre.¹³

Hristos a numit păcatul boală, iar pe Sine Doctor, zicând: *N-au trebuință de doctor cei sănătoși, ci cei bolnavi*. Înaintea venirii lui Hristos, „boala noastră a fost grea, (...) iar noi nu zăceam pe pat, ci pe răutatea însăși, aruncați ca pe o grămadă de gunoi, răniți, mirosind urât (...). A venit Fiul lui Dumnezeu Unul-Născut, (...) l-a văzut pe cel care ședea pe grămada de gunoi, cu rănilor pline de viermi, cuprins de friguri, pe cel suferind de tot felul de boli.

Frigurile care-l torturau nu erau altceva decât pofta cea rea. (...) Foamea cumplită care-l stăpânea nu era altceva decât lăcomia, iar rănile pline de puroi care-i acopereau corpul nu erau altceva decât desfrânarea; boala ochilor era idolatria; (...) și totuși nu S-a scârbit de noi, nu S-a îngrețoșat (...). Așadar, ce face? Ca și un doctor iscusit prepară medicamente de mult preț, El gustă cel dintâi din ele (...). Și mai întâi de toate ne-a dat drept antidot baia renașterii după care am lepădat imediat toată răutatea. (...) Și umflătura a dat înapoi, și rănile cele cu puroi au fost arse (...). Sufletul s-a întărit, trupul a căpătat o așa frumusețe și strălucire, că se aseamăna celei pe care o avea Fiul lui Dumnezeu născut din harul Duhului”.¹⁴

Domnul S-a întrupat, S-a răstignit și a înviat ca să tămăduiască neamul omenesc care se rănise de moarte din cauza păcatului. Așadar, avem „un Doctor Care biruie păcatul”. Doctor iubitor de oameni, Care poate și vrea să ne vindece. La El să alergăm și să cerem vindecare: *Tămăduiește putrejunea smeritului meu suflet, Mântuitorule, Unule, Tămăduitorule. Pune-mi doctorie vindecătoare și untdelemn, și vin, lucrurile cele de pocăință, și umilință cu lacrimi.*¹⁵

c. Felurile și treptele păcatului

Gravitatea unui păcat depinde de starea sufletească a omului. Spunem că cineva „păcătuiește cu voia când e încredințat că răul este rău (...) și cu voia sa îl face. Păcătuiește fără voia lui când e apăsător de vreo nevoie și face răul nevrând. (...) Cu știință păcătuiește când știe că este rău, însă, fiindcă sufle-

tul îi este bolnav și chinuit, îl face fără să vrea; (...) în sfârșit, păcat fără știință e atunci când cineva face răul, însă nu știe că e rău”¹⁶.

Omul este liber și orice faptă a lui e precedată de cugetare și hotărâre. În cazul păcatului, primul stadiu e cugetarea lui și se numește gând viclean sau rău. Aceasta e sămânța din care încolțește păcatul. De aceea „să facem să dispară gândurile rele și necurate ale inimii (...). Ce folos dacă nu facem vreun păcat trupesc cu fapta, dar cu mintea ne însoțim cu gânduri rușinoase și necurate?”¹⁷

În lupta împotriva păcatului distingem cinci trepte: momeala, însoțirea, consimțământul, înrobirea și patima. „Momeala e gândul simplu sau icoana a ceva adus în inimă în chip înțelegător. Însoțirea e convorbirea cu ceea ce s-a arătat în chip pătimăș sau nepățimăș. Consimțirea (încuviințarea) este învoirea cu plăcere a sufletului, cu ceea ce s-a arătat. Robirea e tragerea cu sila și fără voie a inimii (...). Iar patima e ceea ce se încuibează în curs de vreme lungă în suflet, în chip pătimăș, și-l duce la o deprindere prin obișnuință cu ea, încât se pornește de bună voie și de la sine spre fapte”¹⁸.

Pentru a scăpa de păcat, trebuie să ne luptăm împotriva atacului gândurilor rele. Aceasta ne sfătuiesc Sfinții: „Smulge răul din rădăcină înainte de a înflori!” „Căci, dacă primele mișcări către rău ale sufletului nu sunt tăiate, concepțiile înaintează în mod necesar spre faptă”. Credinciosul trebuie să pună în practică cuvântul Psalmistului: *În dimineți voi judeca pe toți păcătoșii pământului.*¹⁹ Adică să alunge tot gândul rău din clipa în care se arată. Astfel se izbăvește de cumplitul război al patimilor.

d. Urmările păcatului

Prima urmare a păcatului este pierderea bunătăților dumnezeiești. Vedem că, din cauza păcatului, primul om s-a dezbrăcat de veșmântul slavei cel de-Dumnezeu-țesut și „s-a surghiunit în acest loc plin de boli și dureri”. În mod asemănător, fiul risipitor din parabolă simte lipsa iubirii părintești: *A început să ducă lipsă.*²⁰

Săvârșirea păcatului are ca urmare înrobirea față de patima corespunzătoare lui. Cine e biruit de o patimă e robul acelei patimi: *Ceea ce te biruiește, aceea te și stăpânește.* Păcatul e ca un lanț care îl leagă pe om și-l împresoară: *Este prins în lațurile fărădelegilor lui.* Această robie o experimentează orice om ce păcătuiește, însă gravitatea ei o va înțelege numai când va încerca să se oprească de la păcat. Atunci va vedea cât de greu se renunță la o deprindere de mulți ani. Căci păcatul e „mare rău și pierdere a sufletului”.²¹

O altă consecință a păcatului este durerea. La început păcatul îl îndulcește pe om prin plăcere, însă apoi lasă un gust amar. „Plăcerea aceea scurtă și rușinoasă ne chinuie mereu”²². Dulceața plăcerii e trecătoare, amărăciunea durerii e neîntrepruptă.

Ultima consecință a păcatului este moartea. Dumnezeu este Viața, iar păcatul îndepărtare de Dumnezeu, prin urmare moarte. Prin păcat omul își trăiește moartea, pentru că a izgonit pe Duhul cel Sfânt din sufletul său. Și după cum trupul fără suflet este mort, așa și sufletul fără Sfântul Duh e mort. Cei ce trăiesc în păcat „nu sunt cu nimic mai buni decât morții care se află în întuneric, ci soarta lor este cu mult mai cumplită, fiindcă moar-

tea este un efect al firii, dar la ei osânda le vine din propria voință”.²³

Cât timp însă ne găsim în această viață vremelnică, putem, prin harul pocăinței, să experiem învierea sufletului nostru. Pocăința ne dăruiește în locul robiei, libertatea, în locul durerii, bucuria, în locul morții, Viața.

A. POCĂINȚA: TRATAMENT AL SUFLETULUI

*„Desfă-ți cugetul înaintea lui
Dumnezeu! Arată-i Lui rănile și de
la El cere leacurile! Arată-le Celui
ce nu te ocărăște, ci te vindecă!”¹*

*Să cunoaștem, fraților,
puterea tainei,
că preabunul Părinte,
întâmpinând pe fiul cel desfrânat,
care s-a întors de la păcat la casa părintească,
îl îmbrățișează și iarăși îi dăruiește
cunoașterile slavei Sale;
și veselie de taină face celor de sus,
înjunghiind vițelul cel îngrășat;
ca noi să viețuim cu vrednicie
Celui ce a junghiat,
Celui iubitor de oameni, Părintelui,
și Celui slăvit, Ce S-a junghiat,
Mântuitorului sufletelor noastre².*

I. Doctoria pocăinței

Sfântul Botez este tratarea omului de boala păcatului și nașterea lui din nou în Hristos. Însă, deoarece și după Sfântul Botez suntem răniți de păcat, Domnul ne-a dat leacul pocăinței. „Păcatul este rană, pocăința, leac. După cum în trup sunt și răni, dar există și doctorii, tot așa și în suflet sunt și păcate, și pocăință”³.

Așadar, să primim „pocăința, leac spre mântuire. Să primim leacul care ne șterge păcatele”. Toți, fără excepție, avem nevoie de acțiunea ei terapeutică: „Leacurile căinței sunt folositoare tuturor. Pentru că nu este nici unul liber de păcat, e limpede că nu este nici unul care să nu aibă nevoie de pocăință”.⁴

Doctoria pocăinței e pregătită pentru fiecare dintre noi, e suficient să o cerem. Vindecă orice neputință sufletească, oricât de gravă ar fi: „Nimeni să nu deznădăjduiască, pentru că mari sunt leacurile pocăinței. (...) Nu este rană a sufletului nevindecată. Sunt multe feluri de răni ale trupului fără leac, dar rană a sufletului netămăduită, nici una”. Și se întâmplă aceasta pentru că vindecarea nu e săvârșită de noi, ci de către Domnul cel iubitor de oameni și Doctorul nostru. „Nu este nici un păcat care să nu fie biruit de puterea pocăinței, dar, mai bine spus, de harul lui Hristos”.⁵

Tămăduirea pe care Hristos o săvârșește este „și fără bani, și fără dureri, și iute! Stăpânul dăruiește leacurile rănilor pe măsura tăriei râvnei celui ce se apropie de El. Cel ce vrea deci să se facă mai repede sănătos și să-și vindece mai repede rănilor sufletului, să se apropie de Doctor cu inima zdrobită, îndepărtând de el toate gândurile lumesti! Să verse lacrimi fierbinți, să arate stăruință mare, (...) să aibă încredere în știința Doctorului și va lua iute vindecare”⁶.

Sufletul care e rănit de păcat se va ruga fierbințe Domnului: *Tămăduiește rănilor sufletului meu, Doamne!* Iar Domnul, văzând pocăința lui sinceră, îl va tămădui îndată, zicând: *Iată te-ai făcut sănătos, de acum să nu mai păcătuiești.*⁷

II. Începutul pocăinței și hotărârea de întoarcere

Omul care trăiește în păcat se află în afara sinelui său. Ca să se căiască trebuie să-și vină în fire, cum s-a întâmplat cu fiul cel risipitor din parabolă: Venindu-și în sine a zis: *Câți argați ai tatălui meu sunt îndestulați de pâine, iar eu pier aici de foame!* Conștientizarea păcatului este începutul întoarcerii la Tatăl cel iubitor de oameni.⁸

Vedem adesea în viața noastră că Dumnezeu cel de-oameni-iubitor ne călăuzește, prin atotînțelepciunea Sa, la cunoștință și pocăință. O boală, un accident, o întâlnire „întâmplătoare” cu un om al lui Dumnezeu, o carte ce ne-a căzut în mâini, sunt câteva din nenumăratele moduri pe care Dumnezeu le folosește pentru a ne sensibiliza.

Când păcătosul își revine din confuzia pe care o creează păcatul, înțelege în ce stare se află și de ce bunătăți se bucură cei care viețuiesc împreună cu Părintele lor. El moare de foame. Casnicii Tatălui său se bucură de plinătatea vieții. Când va conștientiza acestea, păcătosul se va tângui, precum cel întâi-zidit: *Vai mie, ce am pățimit eu, ticălosul! (...) Suflete al meu preaticăloase, depărtatu-te-ai de Dumnezeu pentru neînfrânarea ta; lipsitu-te-ai de desfătarea raiului; de îngeri te-ai despărțit*⁹.

Primejdia ce există după conștientizarea stării noastre este deznădejdea. Ne ocrotește însă nădejdea neclintită în mila lui Dumnezeu. Așa a făcut și fiul risipitor. Nu a deznădăjduit cunoscând starea lui, ci s-a întors la Tatăl său, „pentru că a dobândit o nădejde vie că îl va ierta”. Deși este mare mulțimea păcatelor noastre, ea nu poate covârși milostivirea lui Dumnezeu.